

Confluències i divergències entre Barcelona, València i Palma

EL TEMPS

Els noms de les tres ciutats viatgen per tot el món a través d'objectes de records similars. Els objectes de suport poden servir per a qualsevol ciutat.

L'exposició "BVP" del CCCB refà la rica història de confluències i divergències entre Barcelona, València i Palma, fins a arribar al present. També reflexiona sobre el futur.

Barcelona, València i Palma són tres ciutats que en molts moments han anat de bracet o han caminat sobre les mateixes línies de força. Més enllà de la llengua comuna, hi trobem una arquitectura i un urbanisme semblants, una geografia humana perfectament equiparable i una estètica que les agermana, tot i que sempre cada una ha conservat les seves particularitats i han passat èpoques de distanciament i de confrontació.

Sota aquest dibuix, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya presenten, del 26 de maig al 12 de setembre, l'exposició "BVP", dirigida per Ignasi Aballí, Melcior Comes i Vicent Sanchis. És una aproximació a les confluències i divergències de les tres ciutats i mostra la situació present de Barcelona, València i Palma, bo i desenvolupant dos aspectes fonamentals: el paisatge urbà i el paisatge humà.

La ciutat del futur, la llengua, la ciutat com a espectacle, l'enlletgiment de la ciutat a través de la corrupció urbanística i el turisme, la ciutat hedonista, la ciutat literària i la ciutat medieval són els àmbits de l'exposició.

La ciutat del futur. Un seguit de mapes simulen l'impacte del canvi climàtic sobre les costes i la morfologia

EL TEMPS

Enderroc d'un baluard de les muralles de Barcelona, cap al 1856. Enderroc de la Ciutadella de València, cap al 1910. Dibuix de l'enderroc de la primera pedra de la cortina que unia les portes del moll i de les drassanes de Palma.

de Barcelona, València i Palma d'acord amb els estudis realitzats per l'Institut Català de Ciències del Clima (IC³). S'hi presenten unes simulacions fotogràfiques que contenen les possibles solucions que cada ciutat pot adoptar per apaivagar els efectes del canvi climàtic. Totes tres ciutats, a més, hauran de resoldre dubtes i dilemes territorials i polítics.

Barcelona vol ser capital, no tan sols de Catalunya, sinó també d'un espai que no sap com definir, que no vol definir, però que porta reminiscències medievals, fins i tot romanes. Reminiscències d'espai natural. I si és natural, ha de ser també cultural. En aquest espai hi ha Palma i València. La primera, més confiada, menys manipulada, fa temps que va acceptar-li un cert lideratge. Fa més d'un segle que Palma va saber veure en Barcelona una referència inevitable. No és el cas de València, que s'enreda a competir amb Barcelona, sola, gairebé des que es va constituir en la ciutat que és. València es mira Barcelona des de la resistència i la desconfiança. La reivindicació de València enfront de Barcelona és massa sovint l'acceptació de la sucursalització de València davant Madrid. De la castellanització d'una ciutat que es proclama *no catalana* mentre es desvalencianitza.

Palma ha de consolidar un lideratge que fins ara no s'ha acabat de guanyar, però que almenys intenta perquè sembla que el vol. València, com sempre, té la pretensió, els gestos allunyats de la realitat, del sentiment real de la resta del país.

La llengua. L'espai dedicat a la llengua, repassa en totes les direccions la realitat lingüística de les tres ciutats a partir d'un estudi del Grup d'Estudis de Llengües Amenaçades (GELA), en col-

laboració amb el Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC), sota la direcció de Carme Junyent.

La consolidació de governs autonòmics, conclou l'estudi, ha modificat tendències, però la pressió del castellà com a llengua pròpia de milers de barcelonins, palmesans i valencians –i de totes les instàncies de l'estat espanyol– es manté. Com també ha augmentat l'efectivitat com a idioma de relació i de comunicació amb un mercat cada dia més fort i estructurat. Alhora, el mapa lingüístic s'ha fragmentat i s'ha complicat.

Hi ha també milers de ciutadans que es comuniquen i que viuen gairebé tot el seu temps en xinès, en urdu, en amazic o en espanyol d'ultramar. Noves realitats que han alterat profundament el mapa de les llengües urbanes. El castellà i el català encara pugnen, amb més o menys intensitat segons el lloc, per mantenir-se o per convertir-se en hegemònics, però han cedit el protagonisme a uns novinguts que encara no han determinat quin paper voldran en el serial. I, per sobre de tot això, hi ha una altra constatació, també recent.

L'anglès ocupa dominis bàsics. És la llengua dels nous negocis, de la comunicació, de l'oci, de la joventut i d'una administració sense concreció però amb efectivitat: la que gestiona els fluxos comercials i la que administra els turístics. D'un nou turisme que ja es pot definir com a moviment continu.

Ciutat espectacle. L'espai dona compte del gran esforç que han fet les tres ciutats per esdevenir un focus d'atracció d'esdeveniments notables. Han volgut capitalitzar multitud de moviments econòmics, socials, culturals i esportius per atresorar una atenció que es tradueix en ingressos econòmics, els quals con-

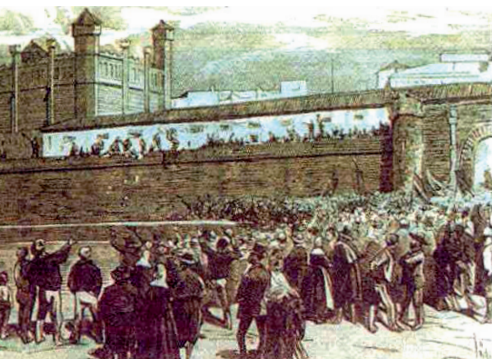
tribueixen al prestigi i al dinamisme de la ciutat. Les tres capitals s'han afegit a una estratègia que demana de refer zones depauperades, postergades o verges de creixement per tal de situar-hi grans construccions –icones arquitectòniques de renom internacional– que serveixen d'excusa per a donar embranzida a tot un nou espai ciutadà, convertit en escenari o exhibició de la imatge que la ciutat vol difondre arreu del planeta.

Ha estat una estratègia hàbil i vàlida. Un pas decidit cap al segle XXI a les acaballes del XX. Què podia fer Barcelona, per sortir del tot de la grisor del franquisme, de la brutícia de la ciutat industrial exhaurida i de la por al buit? Redefinir-se marcant una fita inqüestionable. Limitant amb un traç de disseny i renovació urbanística un futur immediat d'il·lusió col·lectiva, compartimentada a dosis semblants entre la fe, la veritat i la trampa. Això, també, van ser els Jocs Olímpics.

El gran espectacle de Palma, València i Barcelona són sovint les tres ciutats esforçant-se per tenir-ne. Un espectacle útil –cal no menystenir-lo– perquè ha aconseguit part dels efectes que buscava, però també trist perquè concentra tants esforços que ha esdevingut l'única alternativa de creixement i de poder.

L'aposta per a reinventar-se a base d'esdeveniments i equipaments aboca les tres ciutats a un aparador que no evoluciona ni en continguts ni en investigació, consideren els responsables de l'exposició.

Ciutat lletja. Els barris vells de totes tres ciutats són força degradats. La trama urbana medieval s'ha descompost en gran part i els vestigis que hi queden del passat són escassos. D'una altra banda, el creixement urbà dels anys 60 va tenir

com a conseqüència barris perifèrics amb habitatges amb moltes mancances estructurals i de serveis. Els darrers anys hi ha hagut molts intents públics i privats tant de restauració i conservació dels barris antics com de millora dels perifèrics, però amb això no n'hi ha hagut prou.

En aquest àmbit hi ha lloc per a la lletjor, la corrupció i la degradació, no únicament econòmica, sinó també estètica, ètica i de paisatge. Les tres ciutats sovint han fregat la degradació. Han volgut projectar una imatge de netedat, excel·lència i integració harmònica, però el desori massa freqüent no ha pogut evitar-se. La lletjor ha estat considerable i perviu.

L'habitatge social entreteixit amb la ciutat industrial durant la dictadura va fer molt mal, encara que durant els últims anys les tendències anòmales s'han accentuat, sovint sota la capa de la modernitat o de la recuperació d'espais dedicats a uns altres usos. La ciutat tampoc no ha sabut conservar-se. Cap de les tres. Van créixer, trencant, intramurs. I van desplegar-se extramurs trencant també encara allò que restava a dins. Els habitants més culturalment conscients de Barcelona, Palma i València pateixen quan recorren amb els peus i els ulls una ciutat italiana.

En un mural interactiu, els visitants poden votar les imatges més representatives de la lletjor de cada ciutat. El resultat és una "ciutat nova dels horrors". Manolo Laguillo fotografia l'*skyline* i el *back skyline* de Barcelona, València i Palma. Daniel G. Andújar presenta una instal·lació per a il·lustrar la corrupció. Els *souvenirs* tenen cabuda en tres vitrines, una per ciutat. Un àudio-visual presenta les visions aèries de les tres urbs.

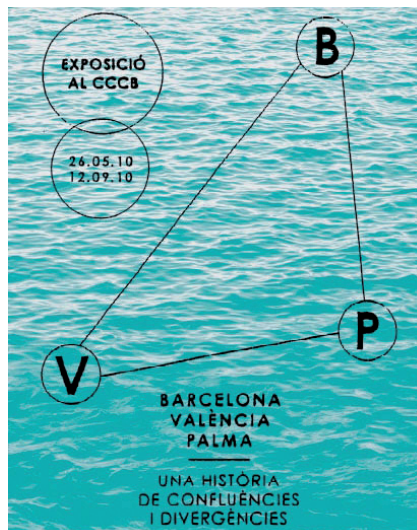
Ciutat hedonista. Els habitants de totes tres ciutats viuen en un àmbit envejat,

abocats al carrer i a la vida urbana. I, tot i que amb diferències i matisos, històricament sempre n'han gaudit. Actualment, l'economia de totes tres ciutats té com a clau de volta el turisme.

El triangle Barcelona-València-Palma emmarca tres ciutats obertes a la sensualitat, que limiten una de les concentracions d'oci més grans del món. Forma part de tota cultura mediterrània l'èmfasi en el gaudi mundà: delectar-se en el menjar, en l'oci epicuri, la sang i la festa.

Barcelona i València han redescobert les platges, de fa poc. La primera hi havia renunciat quan al segle XIX hi va abocar la indústria més contaminant. València va acceptar les platges com a espai burgès o popular d'esplai durant la primera part del segle XX, però després de la guerra les va anar degradant. Ara bé, els anys 90 van portar els Jocs Olímpics a Barcelona i la redefinició del litoral, que va ser arrasat de fàbriques i sembrat d'habitatges d'un luxe calculat i mesurat. La costa esquerra es va omplir de sorra, d'indígenes agraïts i de turistes més recelosos. A València, el mimetisme va fer també el miracle. I els governs municipals van decidir d'eixamplar la platja fins a convertir-la en una faixa de sorra tan ampla que sorprèn. Fa aires de desert.

Aquesta recuperació ha portat la destrucció de les cases que ocupaven els burgesos domèstics a principi de segle i podria desembocar en una nova desgràcia si al final l'ajuntament aconsegueix d'allargar el traçat de l'avinguda de Blasco Ibáñez contra les raons dels veïns del Cabanyal.

Cartell de l'exposició.

Cada una de les dimensions que la reflexió expositiva ha posat en relleu té una traducció en l'obra dels literats de les ciutats. El clima i l'arquitectura, l'hedonisme —"l'himne sexual i estomacal" de què parla Sagarra—, el relat burgès, el canvi que sotraga i reconfigura el sistema de valors urbans, la barroeria festiva, la corrupció i la nit, el crim i la murada, la felicitat i el desastre: les ciutats bateguen en les pàgines dels seus escriptors, que són els qui les saben definir millor, els qui les faran perviure quan tot allò que són ara tan sols sigui pedra polsegosa.

Ciutat medieval. La ciutat gòtica va forjar l'esperit de totes tres ciutats. Amb l'arribada de la modernitat, de la classe burgesa i dels moviments higienistes, les muralles es van enderrocar i es va forçar l'edificació de les eixamples.

En aquest espai s'exhibeixen maquetes i plànols de les llotges i més edificis medievals representatius de les tres ciutats; imatges de l'enderrocament de les muralles contraposades a un recorregut àudio-visual actual pels indrets on havien estat aixecades i correspondències entre noms de carrers de totes tres ciutats.

Els tres angles del dibuix expositiu revelen que Barcelona, València i Palma han transmutat la seva substància per acollir la multiplicitat social i lingüística més desfermada. Allà on encara hi havia trets d'una personalitat consistent o assentada en atavismes constitutius, s'imposa el tremolor i la fluïdesa.

Les tres ciutats han fet un esforç considerable per rentar-se la cara, per posar-se guapes maquillant les velles traces de misèria i barroeria industrial. Totes tres s'han esforçat a esborrar tot residu de ferum prostibulària, barraquista, tot vestigi sòrdidament popular i criminal d'aquella romàntica misèria urbana de la ciutat de tavernes sifilitiques i bons salvatges de navalla fàcil, sempre amb les ganes de refer les bases econòmiques, tot per rematar el segle XX en el parc temàtic d'una festa de disseny difosa arreu del globus.

En aquest intent, no tot han estat confluències. Perquè en aquest intent Barcelona ha tingut escrúpols que ni Palma ni, sobretot, València no han sabut ni han volgut compartir, conclouen els tres comissaris de l'exposició.

Feliu Vila